

Monika Laaroussi

Spółeczeństwa wobec pandemii COVID-19

[Societies Facing the COVID-19 Pandemic]

Abstract

The article deals with the COVID-19 pandemic and the reaction of society to this situation. Each country is distinguished by its own tradition, culture and worldview. In connection with the COVID-19 pandemic, part of the world community is unable to cope with the pandemic reality, sees conspiracy theories and officially speaks about the hypocrisy of national governments and international organizations such as the European Union or the United Nations.

The aim of the article is to diagnose the attitude towards the restrictions introduced during the COVID-19 pandemic. The specific aim is to identify differences in the views of legally and culturally different societies. The article deals with the topic of conspiracy theories that have been talked about since the beginning of the COVID-19 occurrence.

The author focused her attention on Belgium, Kuwait and Poland. The article deals with the topic of conspiracy theories that have been talked about since the beginning of the COVID-19 occurrence.

The author posed the following research questions: Do members of society trust in their government? Do the origin, age and education influence the observance of restrictions introduced by the government?

A survey was used to find answers to these questions. By means of analysis of the answers from the questionnaires, discrepancies were diagnosed among the answers of the respondents. In the event of a global crisis and threat, some communities lose confidence in the government and allow the possibility of international conspiracies. People fearing for their own lives depart from logical thinking and are susceptible to suggestions.

Keywords: pandemic, COVID-19, society, international conspiracy, trust in the government.

Od niemalże dwóch lat mamy do czynienia z sytuacją, której nikt się nie spodziewał. Fala zarażeń sparaliżowała całe miasta i spowodowała, że z dnia na dzień ludzkość stała się przerażona i bezradna. COVID-19 (z ang. *coronavirus disease 2019*) to zakaźna choroba układu oddechowego, która wy-

wołana jest zarażeniem wirusem SARS-CoV-2¹. Mamy możliwość obserwacji, jak bardzo w tym czasie zmienił się świat. Pojawienie się koronawirusa, który błyskawicznie rozprzestrzenił się i zbierał żniwo, wzbudziło strach ludności na całym świecie. COVID-19 diametralnie zmienił życie ludzi i podzielił społeczeństwo. Przez wprowadzenie obostrzeń, separujących nas od rodziny i bliskich, oraz ograniczenie naszej wolności – zdaliśmy sobie sprawę z tego, że nie dostrzegliśmy fundamentu, na którym oparty był porządek naszej codzienności, czyli wolności. Dopiero kiedy staliśmy się więźniami we własnych domach, dostrzegliśmy, jak wiele straciliśmy. Pandemia wywołała nie tylko lęk o własne zdrowie, ale również obawy dotyczące kryzysu ekonomicznego. Wiele osób straciło pracę i wszystkie oszczędności. W doktrynie uważa się, że prawa człowieka obowiązują wszędzie i każdego² i można zaobserwować, że coraz więcej osób zaczęło powoływać się na łamanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz nadużywanie władzy przez rządzących. Anarchizm³ zaczął zyskiwać na popularności i słychać było coraz więcej głosów oburzenia wobec decyzji rządzących. Pojawiło się wiele teorii spiskowych, które dodatkowo nakłaniają społeczeństwo do protestów i sprzeciwianiu się szczepieniom. Ulicami wielu europejskich miast przeszły fale buntujących się przeciw covidowym obostrzeniom. W Holandii, Austrii i Francji uliczne zamieszki spowodowały wiele strat, a część manifestantów zniszczyła infrastrukturę miejską, plądrowała sklepy i podpałała samochody. Część społeczeństwa sprzeciwia się polityce krajowej i międzynarodowej oraz zaostrzaniu przeciwepidemicznych restrykcji. Trudno przewidzieć, co przyniesie przyszłość, ale pewne jest, iż nie ma powrotu do przeszłości i COVID-19 po prostu nie zniknie. Wszyscy musimy nauczyć się z nim żyć.

Prezentacja metody badawczej

„Celowe, świadome i zaplanowane procesy badawcze pozwalają osiągnąć (zapewniają) nowe i wartościowe fakty naukowe”⁴. Zadaniem metody badawczej jest rozwiązanie problemów naukowych zawartych w każdej dyscyplinie naukowej. W celu realizacji badań użyto kwe-

¹ Nazwa według Światowej Organizacji Zdrowia.

² R. Milczarski, M. Mazur-Rafał, M. Szarota, M. Lipka, J. Kochanowski, K. Czajka, Historia a prawa człowieka. Podręcznik, Ośrodek Karta, Warszawa 2013, s. 12.

³ Anarchizm (inaczej bezrząd) to doktryna polityczna (ruch społeczny) sprzeciwiająca się wszelkiej władzy publicznej, postulująca likwidację państwa i utworzenie ustroju bezpaństwowego, opartego na wolności od jakiegokolwiek przymusu (definicja Słownika języka polskiego PWN).

⁴ J. Apanowicz, Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej, Warszawa 2005, s. 54.

stionariusza ankietowego. „Badania ankietowe są sposobem zbierania informacji za pomocą zestawu pytań, dotyczących bezpośrednio lub pośrednio ściśle określonych problemów badawczych”⁵. Kwestionariusz ankietowy to jeden z najważniejszych narzędzi badawczych. Składa się ze świadomego i logicznego układu pytań, które powinny tworzyć konsekwentną całość⁶. Ankietowanie powinno uwzględniać celowość badań, odpowiednią formę oraz treść pytań oraz prawidłową ich kolejność⁷. Ankieta wykorzystana do przeprowadzenia badań składała się z pytań 18 pytań, w tym 12 pytań zamkniętych i 6 otwartych. Badania przeprowadzono na losowo wybranej grupie 160 osób z każdego kraju.

Charakterystyka badanych społeczeństw

Badania przeprowadzono w Belgii, Kuwejcie i Polsce od sierpnia do grudnia 2021 roku.

Belgia to najbardziej wielokulturowy kraj zachodniej Europy; w samej stolicy – Brukseli mieszka 179 różnych narodowości (z ogólnej populacji 1.191.604 osób 414.139 to obcokrajowcy). Oznacza to, że co trzeci mieszkaniec Brukseli nie jest Belgiem⁸. Dodajmy, że 64,2% obywateli Belgii to chrześcijanie⁹.

Kuwejt to państwo Półwyspu Arabskiego, którego 80% mieszkańców stanowią Arabowie. Dominującą religią jest islam: 74,1% mieszkańców to muzułmanie¹⁰. Migranci zarobkowi stanowią 2/3 populacji Kuwejtu. Są to głównie: Hindusi, Egipcjanie, Filipińczycy, Bengalczyki i Syryjczycy¹¹.

Polskę można uznać za kraj jednolity pod względem kulturowym, jako że 94,3% obywateli stanowią chrześcijanie¹². W ostatnich latach można

⁵ M. Łobadziński, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010, s. 243.

⁶ J. Apanowicz, Metodologiczne uwarunkowania..., op. cit., s. 59.

⁷ J. Apanowicz, Metodologia nauk, Toruń 2003, ss. 104–106.

⁸ Dane raportu z 2018 roku opublikowane przez Brukselski Instytut Statystyk i Analiz (L’Institut Bruxellois de Statistique et d’Analyse – IBSA).

⁹ Pew Research Center, Table: Religious Composition by Country, in Percentages, <https://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-percentages/> [dostęp: 3 stycznia 2022].

¹⁰ Ibidem.

¹¹ <https://gulffnews.com/world/gulf/kuwait/7-nationalities-make-up-90-of-foreigners-in-kuwait-1.1907439> [dostęp: 6 stycznia 2022].

¹² Raport Głównego Urzędu Statystycznego z grudnia 2018 „Życie religijne w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej”, <https://web.archive.org/web/20190411102051/https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/zycie-religijne-w-polsce-wyniki-badania-spojnosci-spoecznej-2018,8,1.html> [dostęp: 14 kwietnia 2022].

zaobserwować wzrost liczby obcokrajowców osiedlających się w Polsce, korzystających ze swobody przepływu osób w państwach członkowskich Unii Europejskiej¹³. Można powiedzieć, że w Polsce następuje przemiana „od homogeniczności do heterogeniczności, od jedności do różnorodności”¹⁴. W badaniu przeprowadzonym w Polsce wzięło udział 24 mężczyzn i 136 kobiet; w Belgii 72 mężczyzn i 88 kobiet, a w Kuwejcie 56 mężczyzn i 104 kobiety. Na podstawie odpowiedzi z kwestionariuszy można stwierdzić, że kobiety chętniej biorą udział w badaniach. Najwięcej respondentów stanowili pracownicy umysłowi (Polska – 64 osoby, Belgia – 56 osób, Kuwejt – 72 osoby), a najmniej bezrobotni (Polska – dwie osoby, Belgia – sześć osób, Kuwejt – pięć). Najliczniejszą wiekowo grupą, która wzięła udział w badaniach we wszystkich trzech krajach, byli respondenci mający od 31 do 40 lat (Polska – 69 osób, Belgia – 40 osób, Kuwejt – 56 osób). Najmniej liczną grupą były natomiast osoby poniżej 20. roku życia (w Polsce dwie, w Belgii 16, a w Kuwejcie zaś było ani jednej osoby z tej grupy wiekowej). Zarówno w Polsce, jak i w Kuwejcie najliczniejsi byli respondenci z wyższym wykształceniem (Polska – 104 osoby, Kuwejt – 96 osób). W Belgii w badaniu wzięło udział najwięcej osób posiadających wykształcenie średnie – 56. Większość respondentów pochodziła z dużych miast, powyżej 300.000 mieszkańców (Polska – 59 osób, Belgia – 73 osoby, Kuwejt – 96 osób). Najmniej liczni byli mieszkańcy wsi (12 osób w Polsce, sześć w Belgii, żadnego zaś respondenta w Kuwejcie) oraz miast od 50.000 do 150.000 mieszkańców (Polska – 26 osób, Belgia – 24 osoby, Kuwejt – 20 osób).

Wyniki

Wśród ankietowanych najwięcej tych, którzy chorowali na COVID-19, było wśród Polaków – 64,37%. W Kuwejcie było to 31,25%, a w Belgii – 45%. Może to wynikać z tego, iż w Polsce wielu nie stosowało się do obostrzeń wprowadzanych przez władzę i lekceważyło możliwość zarażenia wirusem. We wszystkich państwach zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała, że zna wiele osób, które chorowały na COVID-19. W Polsce było to 66,25%, w Belgii 78,12%, a w Kuwejcie aż 95%. Tylko niewielka część respondentów zadeklarowała, że nie zna nikogo, kto nie zaraziłby się koronawirusem (w Belgii i Kuwejcie nie było ani jednej takiej osoby, a w Polsce 1,25% ankietowanych).

¹³ M. Łysienia (red.), *Cudzoziemcy w Polsce Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*, Warszawa 2015, s. 14.

¹⁴ D. Bell, *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*, Warszawa 1994, s. 29.

W udzielonych odpowiedziach widoczne są rozbieżności dotyczące liczebności osób zaszczepionych przeciw COVID-19. W Kuwejcie 95% ankietowanych odpowiedziało, że są zaszczepieni, w Polsce było to 70,62%, a w Belgii 59,37%. Mogłoby się *prima facie* wydawać, że Kuwejczycy i Polacy przekonani są o skuteczności szczepionek, a Belgowie do szczepień podchodzą bardziej ostrożnie. Tak jednak nie jest, gdyż odpowiedzi na pytania kwestionariusza wykazały, że aż 77,5% belgijskich respondentów uważa szczepionki za skuteczne i efektywne. W Kuwejcie było takich odpowiedzi tylko 26,87%, a w Polsce 21,87%. Wielu respondentów nie miało też zdania na ten temat. Za niebezpieczne i nieskuteczne uważa natomiast szczepionki 48,12% polskich ankietowanych, 11,25% belgijskich i 26,25% kuwejckich.

Na uwagę zasługuje fakt, że aż 93,75% ankietowanych z Belgii nie obawia się zarażenia koronawirusem. Jest to wręcz zdumiewające, zwłaszcza że w Kuwejcie ta liczba wynosi tylko 18,12%, a w Polsce 43,75%. Można przypuszczać, iż belgijscy ankietowani nie do końca zdają sobie sprawę z zagrożenia, jakie niesie ze sobą COVID-19.

We wszystkich badanych krajach większość respondentów uważała, że szczepionki nie powinny być obowiązkowe (Polska – 78,75%, Belgia – 58,12%, Kuwejt – 70%), oraz deklarowała, że postępuje zgodnie z zaleceniami epidemiologicznymi wydawanymi przez władze (Polska – 80%, Belgia – 81,87%, Kuwejt – 81,87%). Tylko niewielka część ankietowanych (Polska – 5%, Belgia – 3,75%, Kuwejt – 5%) nie wie, czy postępuje zgodnie z zaleceniami epidemiologicznymi, gdyż nie zwraca na nie uwagi. Zaleceniom tym zdecydowanie sprzeciwia się 15% respondentów w Polsce, 13,75%, w Belgii i 13,12% w Kuwejcie. Z kolei 86,87% polskich respondentów nosi maskę w miejscach, które tego wymagają. W Belgii odnotowano podobny wynik – 85%, a w Kuwejcie – 76,87%. Obostrzenia wprowadzane w ciągu ostatnich dwóch lat za niezbędne uważa 46,87% polskich respondentów, w Belgii jest to 51,25%, a w Kuwejcie 58,75%. Za zbyt restrykcyjne uważa je 31,87% ankietowanych w Polsce, 28,75% w Belgii i 18,12% w Kuwejcie. Pozostali nie mieli zdania na ten temat.

Jeżeli chodzi o zaufanie, jakim ankietowani obdarzają władze w związku z informacjami dostarczonymi na temat COVID-19 i ewolucji zakażeń, to tylko odpowiedzi ankietowanych z Belgii i Kuwejtu były podobne: 40% respondentów belgijskich i 40,62% kuwejckich obdarza władzę zaufaniem, ale zdecydowanie mniej – bo tylko 13,75% – polskich ankietowanych odpowiedziało identycznie, a 23,12% polskich ankietowanych, 13,75% belgijskich i 12,5% kuwejckich nie ma zdania na ten temat. Analiza kwestionariuszy dowiodła, że 56,25% polskich respondentów nie wyraziłoby zgody na odbycie kwarantanny. W Kuwejcie i Belgii takich odpowiedzi było zdecydowanie mniej (Belgia – 3,12%, Kuwejt – 6,87%).

W teorie spiskowe wierzy 8,75% ankietowanych w Belgii i Kuwejcie, lecz w Polsce podziela tę wiarę aż 63,12% respondentów – z czego zresztą 9/10 (sic!) to kobiety. Pojawiło się tu wiele różnych odpowiedzi, ale najbardziej zadziwiające pochodzą właśnie z polskich kwestionariuszy, na przykład: „COVID-19 nie istnieje, najbogatsi ludzie świata chcą wyeliminować biednych, starych i niepotrzebnych”; „Chcą nam wstrzyknąć czipy (!), aby nas kontrolować i nami sterować”; „Bogaci mają antidotum, a biednych się pozbędą”.

Co się tyczy paszportów covidowych, to uważane są za niezbędne przez 26,25% polskich respondentów, 46,25% belgijskich i 35% kuwejckich. Większość ankietowanych była zdania, że paszporty te są niepotrzebne, utrudniają codzienne funkcjonowanie i mają na celu pokazanie, że państwa panują nad pandemią, choć w rzeczywistości wcale tak nie jest.

Wnioski

Badane kraje różnią się pod względem prawnym, kulturowym i religijnym. Badania nie wykazały wpływu pochodzenia, wieku i wykształcenia na opinię dotyczącą tematyki COVID-19, ale na ich podstawie można stwierdzić, że kobiety są bardziej niż mężczyźni skłonne do wierzenia w teorie spisowe i sprzeciwiania się wprowadzanym obostrzeniom. Jak można zauważyć w odpowiedziach z kwestionariuszy, niektóre społeczeństwa bardziej od innych obawiają się zarażenia koronawirusem. Belgijscy respondenci deklarowali, że czują się bezpiecznie i nie obawiają się zachorowania na COVID-19. Zadziwiające jest to, iż deklarowali oni, że szczepionki są skuteczne, ale jednocześnie część z nich nie była zaszczepiona i nie chciała zaszczepić się w najbliższej przyszłości. Odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku respondentów polskich i kuwejckich, którzy w większości byli zaszczepieni, ale uważali szczepienia za niebezpieczne i nieefektywne. Należy podkreślić, że badani we wszystkich krajach w większości stosują się do obostrzeń wprowadzanych przez władzę i stosują środki zapobiegawcze (maski), ale polscy respondenci nie wyraziliby zgody na odbycie kwarantanny, nawet gdyby istniał taki przymus (ten pogląd dominuje zwłaszcza u kobiet). Uważają to obostrzenie za niedopuszczalne i traktują je jako nadużywanie władzy przez rządzących. Z jednej strony polscy ankietowani twierdzą, że zalecenia epidemiologiczne są niezbędne – ale z drugiej niejako wybierają sobie, do których chcą się stosować, a do których nie. Belgijscy i kuwejccy respondenci byli skłonni do odbycia kwarantanny i uważali, że jest to normalna procedura mająca na celu eliminację ryzyka rozprzestrze-

niania się wirusa. Na podstawie odpowiedzi pochodzących z kwestionariuszy z Belgii i Kuwejtu można zauważyć wiele podobieństw, ale z kolei odmienne w niektórych kwestiach są odpowiedzi polskich ankietowanych. Z jednej strony polscy respondenci nie wierzą bowiem w skuteczność szczepionek, ale z drugiej się szczepią; nie ufają władzy, ale twierdzą, że obostrzenia są niezbędne i postępują zgodnie z zaleceniami epidemiologicznymi. Ich odpowiedzi były pełne sprzeczności. Może to być spowodowane zalewem fałszywych informacji, które dezinformują i żerują na ludzkim strachu. Na uwagę zasługuje podejście polskich respondentów do teorii spiskowych, które istnienie pandemii uzasadniały światową zmową – mającą na celu nadzorowanie społeczeństwa i eliminację jego biedniejszej części. W Belgii i Kuwejcie zdecydowanie mniej osób dawało wiarę teoriom spiskowym. Polscy ankietowani wyróżniali się ponadto zdecydowanie mniejszym zaufaniem do rządzących. Zarówno w Belgii, jak i Kuwejcie władza może się cieszyć niemalże trzykrotnie większym zaufaniem niż w Polsce. Jak pokazują badania, część respondentów ze wszystkich krajów w wielu pytaniach udzielała odpowiedzi „nie wiem”. Może to świadczyć o tym, że niektórzy ankietowani lekceważyli obostrzenia i zalecenia przeciwepidemiologiczne. Jest to niezrozumiałe, gdyż znaczna ich część chorowała na COVID-19 i większość z nich zna osoby, które również były zarażone. Skoro tak jest, to dlaczego tak wielu respondentów dalej nie wierzy w istnienie wirusa i doszukuje się teorii spiskowych? Badania wykazały zatem istnienie licznych paradoksów, których nie da się logicznie wytłumaczyć. Uzyskane wyniki pokazują jednak zarazem wyraźne skłonności polskich ankietowanych do buntowania się przeciwko zaleceniom władz oraz brak zaufania do decyzji przez nie podejmowanych.

Abstrakt

W artykule podjęto tematykę dotyczącą pandemii COVID-19 oraz reakcji społeczeństwa na zaistniałą sytuację. Każdy kraj wyróżnia się własną tradycją, kulturą i światopoglądem. W związku z COVID-19 część społeczności całego świata nie potrafi odnaleźć się w pandemicznej rzeczywistości, dopatruje się teorii spiskowych oraz oficjalnie wypowiada się o zakłamaniu rządów krajowych i organizacji międzynarodowych, takich jak Unia Europejska czy Organizacja Narodów Zjednoczonych. Niniejszy artykuł ma na celu diagnozę stanowiska wobec obostrzeń wprowadzanych w dobie pandemii COVID-19. Celem szczegółowym jest identyfikacja rozbieżności dotyczących opinii społeczeństw różniących się pod względem kulturowym. W artykule został poruszony wątek dotyczący teorii spiskowych, o których mówi

się od początków wystąpienia COVID-19. Artykuł został napisany na podstawie badań własnych przeprowadzonych w Belgii, Kuwejcie i Polsce.

Autorka postawiła następujące pytania badawcze: Czy członkowie społeczeństw dają zaufaniem swoją władzę? Czy pochodzenie, wiek i wykształcenie mają wpływ na respektowanie obostrzeń wprowadzanych przez rządzących?

Za pomocą analizy odpowiedzi udzielonych w ankietach zdiagnozowano rozbieżności w odpowiedziach respondentów. Zaobserwowano, że w przypadku światowego kryzysu i zagrożenia niektóre społeczności tracą zaufanie do władzy i dopuszczają możliwość istnienia spisków międzynarodowych. Ludzie obawiający się o własne życie odchodzą od logicznego myślenia i są podatni na sugestie.

Słowa kluczowe: pandemia, COVID-19, społeczeństwo, spisek międzynarodowy, zaufanie do władzy.

BIBLIOGRAFIA

Apanowicz J., Metodologia nauk, Toruń 2003.

Apanowicz J., Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej, Warszawa 2005.

Bell D., Kulturowe sprzeczności kapitalizmu, Warszawa 1994.

Łobadziński M., Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 2010.

Łysienia M. (red.), Cudzoziemcy w Polsce. Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych, Warszawa 2015.

Milczarski R., Mazur-Rafał M., Szarota M., Lipka M., Kochanowski J., Czajka K., Historia a prawa człowieka. Podręcznik, Warszawa 2013.

Raport z 2018 roku opublikowany przez Brukselski Instytut Statystyk i Analiz (L'Institut Bruxellois de Statistique et d'Analyse – IBSA).

Źródła internetowe

<https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/7-nationalities-make-up-90-of-foreigners-in-kuwait-1.1907439>.

Pew Research Center, Table: Religious Composition by Country, in Percentages, <https://www.pewforum.org/2012/12/18/table-religious-composition-by-country-in-percentages/>.

Raport Głównego Urzędu Statystycznego z grudnia 2018 „Życie religijne w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej”, <https://web.archive.org/web/20190411102051/https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/zycie-religijne-w-polsce-wyniki-badania-spojnosci-spoolecznej-2018,8,1.html> [dostęp: 14 kwietnia 2022].